

UČITELJSKI TOVARISŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 22.

V Ljubljani, 15. novembra 1888. l.

XXVIII. leto.

Trmoglavost.

Spisal Ivo Trošt.

I.

Ko se je bližal vesoljni potop, šle so vse živali paroma v Noavo ladijo, le osel, trmoglav osel ni hotel iti. Kljubovaje stoji na strani in gleda, kako lezejo in gredó vse žvotinjé, „vse kar giblje in živi“, vse se pomika na odločene prostore. Sigurno si misli: saj pojdem, samo siliti me morajo. Ne vem, kako so ga pripravili v kabino, ali da so ga res, to mi je znano, ker sicer ne bi bilo nekaj sto let pozneje glasovitega prepira in trmoglave pravde zastran oslove sence in še dandanašnji marsikdo ne bi iskal po sodiščih prve, druge in tretje instance prazne veljave. Morda je bil baš osel prvi trmoglavc ali če hočete: trmoglavnež na sveti, vender ni ta trditev „senza dubito“.

Ta napaka prijala se je tudi ljudj (v katerem stoletji post. u. c., ne vem). Da se pa to samo ne prijemlje, temveč i samosevno zaplojuje, hočem nekoliko dokazati.

Misli si, lepa čitateljica, samo mlad zakonski par. Bog ga je osrečil z živim angeljem“ v otročji podobi, bodi pa ta podoba že gen. masc. ali gen. fenim., zato ni naša skrb, ker žena bi bila rada videla, naj bo deklíč, mož pa, naj bo fantič. Naposled sta oba zadovoljena s tem, kar je Bog dal. Obema srečnima zaročencema zdi se potem, kar sta prvič zagledala mladega državljana, da je življenje le vesel praznik. Sevéda, malemu „princu“ ne sme tudi nič manjkati. Bog varij, če se mu usede nadležna muha na mali hribček v obrazu, kojemu bi rekli nos, skrbna mamica pošlje „stante pede“ vsem muham in kar je druge slične perotnine „ultimatissimum“ s kosmato vejo ali umetno izdelanim muhalnikom (kakor so finance) in vojska, boj in poboj je gotov.

Mlado življenje se pa kaj hitro razvija. Oh, kako srečna je mati, ko se ji dete prvič nasmehlja in tudi mladi oče se zadovoljno pogladi po bradi in veselo pogleda ljubo ženko in potem dečka, ki sliši sigurno na tako imé, kakor oče; tako, da bo treba v poznejih letih pisati, ko bosta oče in sin svetovni celebriteti Janez I. in Janez II. ali pa junior in senior. No, i to je nekaj.

Ta radost se še poveča, ko dete začnè žlobudrati neartikulovane glasove, ki znače v otročjem leksikom: „mama, ata“. Ko se je otroku razvil vid, obudil sluh, začnè uporabljati jezik. S tem so se začele gibati v njem tudi druge vzmožnosti. On užé pozná mater po glasi, hoji in ne samo po obrazu. Tù in tam nasmehne se tudi očetu, če je baš široke volje. Ako mu pokožejo luč, obrača oči za njo, in steguje ročice po nji. Hoté ali nehoté prijemlje mnogovrstne reči, kar mu pride blizu. Včasih pograbi nehotoma rob

svoje košulje in ga zatrpa v usta. Skrbni roditelji so mu že zgodaj preskrbeli potrebne zabave, da se revež ne bi dolgočasil. Nakupili so mu raznovrstnih igrač: konja na vozi s piščalko v repu, upreženega konja, gosko, ki piska, vojaka ropotača s sabljo in puško. Otrok prijemlje vse, kar je bolj „lepo“, to je: pisano. Ako bi mu slučajno ne hoteli donesti blizu tega, kar zahteva, začnè kričati in jokati ter točiti „grenke in debele solze, kakor vinske jagode“ zastran te krutosti. Da se pa otroku ne godí krivica, mora mu postreči, kedor je bliže. Bog ne daj, če ne bi, kregali bi ga in ako je baš tak čas, da je blizu sv. Jurij, tedaj bi ga tudi spravili od hiše. Tako se dete navadi, da s krikom in vikom vse doseže, kar le želi.

Tudi vé, da je on „jaz“ in če reče: „mama, jaz lačen“ mora se precej ukreniti potrebno, sicer je kriza gotova.

Sedaj dečko tudi že pozná gospoda kuma in gospó kumico, ker mu vsak kaj prinese, ko pride v hišo. Dobro mu je znano, da je on in le on o tacih prilikah predmet vsem razgovorom in „persona grata“ v neprevidno razgovarjajoči se družbi. Zato se pa tudi skuša na mnogovrstni način prikupiti, da bi zaslužil tudi v tem trenutku, ki je pač odločilen, kako pohvalo. In navzoče osebe pa tudi niso v podeljevanji tega vzgojnega pripomočka dosti varične. Kum se skuša s tem prikupiti roditeljema, kumica tudi tema in vrhu vsega še svojemu gospodu kolegu in dečku samemu. Roditeljski ponos pa je že o teh prilikah tolik, da ne more ostati v navadnih mejah in marsikaj reko v prisotnosti dečkovi, kar ne bi bilo treba. Ker se taki pohodi opetujó, ponavljajo se tudi slične pogrške proti pravi vzgoji. Dečkova samosvest večja se od dné do dné, od tedna do tedna; iz tednov so meseci in iz mesecev leta. Kakor se pomnožujejo dečku ti, ravno tako in še bolj rapidno rastó posledice omenjenih pogrškov.

Razvadil se je užé toliko, da se mora vse zgoditi, kakorkoli mu pride na um. Njegova volja samo je užé zapoved. Roditelji mu dovolé vse, kar le morejo. Če so pa zahtevanja le prevelika, puste dečka se kisati, jokati, tarnati in tožiti toliko časa, da umolkne (če mu niso s čim drugi zadostili) in se „skihá“, pa je dober. Ker je pa užé tako navajen, da mora njegova veljati, dogajajo se slične „katastrofe“ mnogo, premnogokrat. Iz navade pa vemo, da se včasih izcimi strastnost v zahtevanji kake stvarí, in od strastnosti pridemo na silnost. Sevéda, pri otroku ni in ne more še biti teh sistematičnih stopinj. Ali nekoliko vender vpliva to na razvoj volje, samovolje in lastne veljave.

Ljubeznjiva mati dostikrat ne vé, kaj dela tedaj, ki pravi otroku: „Na, na srček, ljubček, da ne boš jokcal, popapcaj to-le, imejčkaj to-le“. Otrok sevéda vzame, ker ni še „neizprosen mož jeklén“, pogleda dano reč sè samozadovoljstvom, pogleda mater še z nekako mrtvim očesom in se ji — zasméja. No in epilog ti dogodbi si lahko vsak misli: poljubovanje in ljubkanje.

S tem sicer mati otroka umiri, ali v njegovi duši vzbujá tla, da kalí seme, iz kojega doraste dosti potov nji sami huda šiba na stara leta.

Mnogo potov dete joka, ko samo ne vé, zakaj. Mati mu daje to in ono, ali dokler mu ni prinesla onega, za kar se mu zdi vredno ustaviti neprijetno doneči se „solo“, toliko časa ne neha. In česa mu vse ne obljudi ljubeče srce materino! Saj je to njen edinec, njena edina skrb, čast, ponos in nada. Zakaj bi mu neki ne ustregla, če mu le more. Njen čut ne dopušča, da bi cvelilo mlado srčece. O, kratkovidnost! Mesto da bi drevescu skrbno rezala vodene mladiče in trnje, pa jim še soka napeljuje, da bolj rastó in pozneje zapreče drevesu vso rodovitnost.

Knjiga Slovenska.

§. 47.

Stara in nova slovenščina naša se veže najprej po Brizinskih spomenikih. To so trije spiski, ki so se l. 1807 našli v Menihovem (München) mej knjigami, ktere so bile došle iz Freisinga na Bavarskem; odtod njih imenovanje: Brizinski ali Frizinški spomeniki, Frejzingskija staty, Freisinger Denkmäler, Monumenta Frisingensia. Ker so učenjaki spoznali, da so pisane v jeziku Slovencev, kateri so bivali v srednjem veku po Karantaniji, ki je bila v nekem pomenu to kar „Austria interior“ (Innerösterreich), jeli so jih po Kopitarju zvati Karantanski spiski, die Karantanschen Aufsätze oder Fragmente. — Kedar so jih bili našli, čestital je Dobrovsky vesel Kopitarju: „Gratulor vobis Krajncis, quia antiquissimum manuscriptum habetis“, češ, da so ti spisi najstarejši spominki slovanski, morda celó iz dobe pred Cirilom.

Razglasil jih je najprej l. 1807 „Neuer literar. Anzeiger Nro. 12“. — Drugi jih je oznanil v Slovanki l. 1814. I. str. 249—251 Dobrovský, kateri jih je sam v Monakovem videl, prepisal, in prepis je poslal Kopitarju, češ, naj ga ta učeni kranjski Slovenec prevdari in primerno razloži. „Hierauf (za III. spiskom) folgt in lateinischer Sprache Sermo in Nativitate S̄cae Mariae et S̄ci Corbiniani confessoris, woraus zu schliessen, piše Dobrovský, dass der Besitzer dieser Handschrift ein Geistlicher aus dem Bisthum Freysingen war, der sich zu seiner Agenda diese Formeln beyschrieb, um unter den Winden in Kärnten, oder Krain, oder gar in Bayern seinem Berufe gemäss davon Gebrauch zu machen. Dass auch damals einige Slaven zu Bayern gehörten, erhellet aus einer Satzung Herzog Heinrichs, die in derselben Handschrift überschrieben ist: Constitutio venerabilis ducis Henrici et omnium primatum tum Episcoporum quam comitum etc.“ Pozneje mu je še posebej razodel svoje misli o teh spomenikih v pismu l. 1826 (Glag. Cloz. 41). — Za njim jih je oménil Vostokov v XVII. sešitku „Trudov Obščestva Ljubitelej Rossijskoj slovesnosti pri I. Moskovskomü Universitetê“. — L. 1822 jih je opisal nekoliko Kopitar v „Jahrbücher d. Literatur B. XVII.“, kjer je dal I. spomenik natisniti v prvotni pisavi pa latinski prestavi. „Das nordkarantansische Vademecum eines Freysinger Missionars, das sehr wahrscheinlich in erster Abfassung vor-cyrrillisch, und in dem Münchner Codex von einer Hand des zehnten Jahrhunderts abgeschrieben ist. Referent besitzt durch die Güte des Freyherrn W. v. Humboldt Exc. ein Fac simile dieser 9 Seiten, um sie, als das älteste Denkmal nicht nur der karantanschen Mundart, sondern als die ältesten slawischen Aufsätze überhaupt, seiner Zeit, mit den nöthigen historischen und sprachlichen Erläuterungen herauszugeben etc.“ V ta namen prosi, naj bi mu nemški cerkveni zgodovinarji pomagali dobiti nemški ali latinski izvornik, ki je bil podlaga temu prevodu. — L. 1825 je po omenjenem viru Metelko v svoji slovnici dal ponatisniti I. spomenik z latinsko prestavo vred ter ga je prepisal po svoje z nekterimi opombami, kterih nekaj sta mu pa popravila Jarnik in Dobrovský. — L. 1827 sta naše spomenike priobčila Keppen i Vostokov v „Sobranie slovenskihü pamjatnikovü nahodjaščihsja vnê Rossii. Knjiga I. Sostavleno Petrom Keppenomü, magistrómü pravovédênija, doktorómü filosofii i členómü raznyhü učenyhü obščestvü. Sanktpeterburg. Str. 1—86. — Vü Minhenê. Staty Frejzingskoj rukopisi. — Najprej poroča o njih Keppen, kar je bilo dotlej znano, zlasti po Dobrovskem in Kopitarju, kaže vse tri tiskane po prvovirniku: I. Ispoved, II. Ispoved, III. Poučenie; pripoveduje, kar je poizvédel od nemških učenjakov (Pertz, Kopp, Jac. Grimm) o dobi, kedaj so morda bili sostavljeni ter prepisani, opisuje njih obliko, dodatke, kratice itd. (str. 1—20). — „Grammatičeskija objasnenija“ pa je dal

Vostokov, ter v njih kaže sličnost II. spomenika ali propovedi (poučenije, homilia), ki jo ima s cerkveno-slovensko (izü Prologa) in s staro nemško ispovedjo (Goldast. *Rerum Alamannicarum*). Nato jih je prepisal v Cirilico z ruskimi in starimi cerkveno-slovenskimi črkami, na drobno določuje izreko raznih črk, primerja cirilske in latinske, ter v abecednem redu na tanko razlaguje vse besede, ki se nahajajo v njih (str. 21—86) tako, da Kopitar pohvalno pravi: „Nos non invitos, imo gratulantes praevenere amicissimi Russi, P. Köppen et Al. Vostokov, qui inter alia Monumenta Slavica etiam haec Frisingensia . . . edidere non solum sculpta omnia (v. snimke v dokladi), sed et explicata summo studio, et scientia mirabili“. Ponatisnjena je Vostokovljeva razprava s spomeniki vred v knjigi Sreznevskega: *Filologičeskija nabljudenija A. Ch. Vostokova*, St. Ptb. 1865, v dodatku z nekaterimi lastnimi opazkami.

L. 1836 jih je dal na svetlobo Kopitar v *Glag. Cloz.* str. 33—45 (*Specimen dialecti carantanicae sec. X.*), kjer jih je zgodovinsko in jezikoslovno razložil. Preskrbel mu je zvest prepis njihov v Monakovem knjižničar J. B. Bernhart. Izvirni spis je težje umeti, torej ga je prepisal nekoliko bolj slovanski (*textus a nobis scriptus slavicius*) t. j. v latinski abecedi s privzetimi cirilskimi črkami po lastnji slovenskega jezika. Razun teh dveh je dal ponatisniti Vostokovljev cirilski prepis in svojo latinsko prestavo vseh treh spomenikov. Sam učen Slovenec je dobro pojasnil nekatere reči, ki jih drugi Slovani ne morejo umeti tako lahko. Pridejal je tudi „*Constitutio venerabilis ducis Heinrici, Homilia e Russorum Prologo, Publica confessio Bohemica sec. XIII—XIV*“. —

L. 1848 je Metelko spisal pristavek k predgovoru, ki ga ima v svoji slovnici (*Anhang der Vorr. des Lehrgebäud. der Slov. Spr.*), v katerem je podal svojim rojakom razun blagovéstvovanja sv. Joana (Iskoni béše slovo itd.) še drugi in tretji spomenik v svoji pocirilici (Metelčici), s kratko razlago, v latinski prestavi in sedaj navadni besedi novoslovénski. — L. 1854 je Janežič svoji slovénski slovnici v Berilu pridejal tudi Brizinske spomenike (str. 160—168) po Kopitarju v prvotni in cirilski pisavi. — L. 1854 in 1861 jih je dal v izvirni obliki natisniti Miklošič v staroslovenski čitanki (*Chrestomathia palaeoslovenica* pg. 51—55: *Specimen linguae slovenicae dialecti carantanicae. Monumenta Frisingensia*), in II. spisek je sprejel tudi v *Slov. Berilo* za VIII. gimnaz. razred l. 1865 str. 19—22 in l. 1881 str. 10—13, toda le v prvotni latinščici in svoji lastni polatinščici. Žal mi je, da ni sprejel v imenovano Berilo vseh treh Slovincem tolikanj imenitnih spomenikov, in da nam jih ni prepisal po cirilsko, ker gotovo je, da se v cirilski pisavi veliko bolje razodeva njih slovenski značaj in kaže se s tem lepše, kako se strinja naša nova z nekdanjo staro slovenščino!

§. 48.

Kaj imajo v sebi spomeniki Brizinski? — Zapopadek I. spisku „*Glagolite Ponaz Redka Zloueza. Bose gozpodi miloztiuvi*“ je očitna spoved, katero naj móli ljudstvo za duhovnikom, v kateri človek naposled prósi Gospoda, naj ga otme, ter se mu ves daruje v ta namen, da bi bil kedaj med izvoljenimi. — Zapopadek II. spomeniku „*Ecce bi detd nas nezegresil*“ je ogovor ali opominjevanje pred spovedjo. Duhovnik govori o grehu prvega človeka in njegovih nasledkih, pa o rešenju in njegovi dobroti. Posnemati so nam oni, ktere sedaj čestimo, kateri so se Bogu približali zlasti z dobrimi deli telesne milosti. Stati nam bode vsem kedaj pred sodnjim stolom, in ker Bogu se prikriti ali mu ubežati ne moremo, nam je bolje sedaj se spovedati, zlasti ker s pravo vero in dobro spovedjo sedaj dosežemo, kar so predniki naši t. j. prvi kristijani mogli le z velikim trpljenjem. — Zapopadek III. spisku „*Iazze zaglagolo zlodeiu*“ je spet spovedna molitev, v kateri kristijan spoznava svojo vero in prosi svetnike, naj mu pomagajo;

spominja se sodnjega dne, in da bi bil takrat brez sramote, izročča se zdaj milostivemu Bogu zavoljo njegovega Sinu.

Beseda je dokaj lepa, čista, in nemški vpliv kaže se v njih celó malo; vidi pa se novoslovenski očitno v prav mnogih besedah in oblikah. Sploh se vjemajo s staroslovensčino, in to mora znati, kdor hoče razumeti Brizinske spomenike. Ker se v drugem spisku nahajajo nekatere československe oblike, menil je Dobrovský, da je morebiti poslovenjen še le po češkem; ali Kopitar skazal mu je zlasti po Jarniku, da so vse te navadne Slovincem posebno koroškimi.

Pisava je nekako latinska, in vidi se, kako nespretna je bila prva poskušinja z latinskimi črkami, ker latinski pravopis nima dosta pismen za vse glasove slovenskega jezika; pa tudi, kako moder je bil Ciril, da je brž spoznal slovenskega naroda značaj ter jezik njegov, in da je vstrojil mu lastno pisavo ali azbuko.

Kdo jih je spisal in kedaj? Spisali so jih blagovéstniki, ki so od nemške strani bavarskim, karantanskim pa tudi drugim Slovincem oznanovali sveto vero zlasti med l. 769—1000. Dobili so se bili v duhovnih bukvah (Vademecum) škofa Abrahama. Bil pa je Abraham škof ali vladika v Freisingu l. 957—994. V Glag. Cloz. imenuje se enkrat Carniolus, sicer pa le Carantanus. L. 973 je prejel od cesarja Otona II. v dar Loko, ki se še sedaj velí „Škofja Loka“. Tudi pozneje so Brizinski škofje posestva imeli na Kranjskem, tako na pr. Klevevž (Klingenfels) še l. 1483. Briksenski p. so dobili od cesarja Henrika II. l. 1004 grajščino Bled (Bles-Veldes, Grad). To nam spričuje, da so morali posebne zasluge imeti za naše kraje, kajti brez vzroka bi jim tod cesarji posestev dajali ne bili. O Abrahamu se celó pripoveduje, da je bil tudi sam v Loci, in morebiti je ravno tu imel drugi ogovor, kateri se zlasti njemu pripisuje.

Dobrovský je l. 1826 pisal Kopitarju, da je po njegovi misli gledé starosti najpred tretji, potem prvi, in naposled drugi spomenik, in tega je spisal morebiti Merseburški škof Boson l. 970, za Čehe pre naredil sv. Vojteh (Adalbertus), Slovincem poslovenil pa škof Brizinski l. 1020. Una dva spominka sta bila pisana l. 950 ali pa že l. 900. — Temu nasprot je sprva sodil Kopitar, da sta I. in III. iz VIII., II. pa iz X. veka. V Glag. Cloz. str. 34 piše: „Verbo, fuit codex ipsius Abrahami Ep. Vademecum“. Mogoče, da sta prvi in tretji že prej bila sestavljena, in da ju je prepisal v svojo knjigo Abraham sam, ali Abrahamo dictante kateri njegovih (nemških) učencev (Glag. Cloz. str. 41. 42). I Miklošič trdi o naših spomenikih: „dass sie aus palaeographischen Gründen in das neunte oder zehnte Jahrhundert gesetzt werden müssen (Christl. Terminologie der slav. Spr.)“. — Nemški učenjak A. Schmeller méni, da so oni prepisi še le iz XII. stoletja (Mikl. Glag.), in kakor se kaže, pritrjujejo mu tudi nekateri drugi, celó slovanski (Archiv 1882. VI; cf. Jezičn. V. 1867.).

Da so nemški misijonarji, kateri so pred Cirilom in Metodom sveto vero razširjevali mej Slovenci po Bavarskem, po Karantaniji in Panoniji, skušali po slovensko govoriti ljudstvu slovenskemu, to se razumé samo po sebi. V ta namen so si spisovali očitne molitve in ogovore pred spovedjo in sv. obhajilom, ktere je ljudstvo za njimi molilo, kar nam spričujejo spomeniki Brizinski, nekateri česki in še celó vzhodnjih Slovanov. Na Bavarskem še dandanes molijo tako za duhovnikom. Da je mej Slovenci na Kranjskem in Koroškem znana bila očitna spoved, kaže spomenik Miklošičev v Slav. Bibl. 1858. II. Mej Slovenci na Ogerskem moli se občinska spoved pred sv. obhajilom. Takega vira je česka confessio publica v Glag. Cloz. str. 47. (Cf. Beicht- und Betformeln in Sprachdenkmalen des 8. bis 12. Jahrh. v. H. J. Massmann). — Da je „confessio generalis“ navadna bila v Panoniji, spričuje „Poučjenje na pamjat apostola ili mučenika“, ktero je l. 1840 V. M. Undoliskij našel na Rusovskem v knjižnici Troickoje Lavre mej hómili-

jami sv. Klemenca, in ktera je jako podobna Karantanskemu drugemu spomeniku. Klemenca pa je episkopü slovênskyj, ki se je l. 885 iz Panonije umaknil v Bolgarijo. Ondi je lahko bil dobil take vzglede, in že tam ali pa na Bolgarskem po njih vravnal svojo homilijo za god kakega apostola ali mučenika. Tako si razlaguje Miklošič (Christl. Terminologie d. slav. Spr. 1875. S. 2—8; cf. Vostokov Pamjatniki 1827; Kopitar Glag. Cloz. 45—47), kteremu gre čast, da je predrage spomenike Karantanske ali Brizinske do cela porabil v svojih preučenih delih tudi Slovencem na čast.

Dr. Ivan Anton Scopoli.

V spomin stoletnice njegove smrti. Spisal Fran Kocbek.

(Dalje.)

Razen imenovanih del imamo od Scopolija še več manjših spisov, ki so bili tiskani v raznih strokovnjaških časnikih. N. pr.:

I. Abhandlungen und Beobachtungen der ökonomischen Gesellschaft in Krain. Jahrg. 1771, 2 Th., Nr. 1.

„Von den Kohlenbrennen“. — Posebni natis v Bernu 1773, 8°.

II. Crells chemische Annalen.

„Ueber den verschiedenen Gehalt des ätzenden Sublimates an Quecksilber“. 1784, 1. Stück.

„Untersuchungen einer Holzarten aus der Gattung der Fichte, des Terpentins, des Kienöls, des schwarzen oder Schiffpechs, des Harzes“. 1788, 8 Stück.

III. Crells, Beiträge zu den chemischen Annalen.

„Versuche, den verdorbenen Wein betreffend“. I. Band, 1 Stück, 1785.

„Gedanken über das Phlogiston“. Ibid., 4 Stück.

„Ueber die Bestandtheile der Gallen- und Blasensteine“. II. Band, 3. Stück.

4. Scopoli odlikovan.

Da je Scopoli po svojih izbornih delih zaslovel po vsem učenem svetu, pač ni bilo drugače pričakovati. Vsi njegovi znanstveni vrstniki slavili so ga kot velikega učenjaka. Njegove zasluge za botanično vědo bile so pa najlepše s tem ocenjene, da je njemu v čast največji botanik vseh časov, Karol pl. Linné, imenoval neko rastlino *Hyoscyamus Scopolii*. Ta rastlina je iz plemena razhudnikov in raste po kranjskih gozdih, kakor tudi drugod jako češče. Prvi jo je najdel Scopoli. Jacquin hotel jo je imenovati *Scopolia carniolica*. V „*Flora carniolica*“ ed II., t. I., str. 159, piše o tem Scopoli nastopno: „Pro novo genere sub Scopolae nomine proposuit cl. Jacquinianus. Verum tamen merita mea in re herbaria non ea esse fateor, quae me viris illis adnumerare queant, quorum cognomina novis plantarum generibus data fuerunt. Alii sunt his honoribus longe digniores.“ („Za neko novo pleme predlagal je slavni Jacquin ime *Scopolia*. Moje zasluge za botaniko vender niso take, reči moram, da bi me stavili v vrsto istih botanikov, katerih imena dajo novim rastlinskim plemenam. Saj so še drugi, te časti mnogo vrednejši.“) Iz teh besed vidimo pač, kako je Scopoli kot pravi učenjak in plemenit človek bil skromen ter ni poznal nobenega napuha. — Ker se je pa pozneje zvedelo, da „*Scopolia*“ ne raste izključivo le v Kranjski, pokazala se je potreba, vrstno ime „*carniolica*“ prekrstiti, ker ni več pravo. Zato je imenoval J. A. Schultes óno rastlino: „*Scopolia atropoides* (tollkirschenähnliches Tollkraut, volčji češnji podobna *Scopolia*), katero ime se sedaj v obče rabi. —

A tudi drugi botaniki so Scopoliju v čast imenovali več rastlin. Takó: Hoppe — *Scopolmlariaea Scopolii* in Hladnik — *Ribes Scopolii*. — Njegovo težnjo pa, da razširi znanje o podzemskih rastlinah, ocenil je Persoon s tem, da je neki rastlinski tvor, katerega je Scopoli našel v Antonovem rudorovu idrijskih rudnikov, imenoval *Polyporus Scopolii*.

Pa tudi učena društva slavila so učenjaka. Bil je častni član petnajstih znanstvenih družeb, takó: c. kr. poljedelske družbe v Gorici, Ljubljani*) in Gradcu (1766), lužiške družbe za varstvo bučel (1767), kmetijske družbe v Berni (1769), prirodoznanske societät v Berlinu (1774), Jurijeve družbe v Padovi (1777), kmetijske družbe v Petrogradu (1780), domoznanske družbe v Milanu (1780), kraljeve družbe znanosti v Neapolju in Turinu (1781, 1783), Societäte v Toskani (1784), poljedelske družbe v Turinu, kr. kmetijske družbe v Parizu in kr. družbe znanosti v Tuluzi (Toulouse) l. 1785.

Pa tudi Pavijsko mesto in vseučilišče potrudila sta se, da ohranita Scopolijev spomin poznejšemu rodu. Mesto nadélo je ulici, ki vodi k botaničnem vrtu, ustanovljenem po Scopoliju, ime: „Via Giovanni Antonio Scopoli“. Vseučilišče pa je za svojo dvorano Scopoliju v čast preskrbelo nastopni napis:

Joanni Antonio Scopoli
Qui
Naturae mirabilia scrutatus
Montibus undecunque lustratis
Botanicam innumeris ditavit Plautis
Chimicam ferme proscriptam
Suae dignitati restituit
Tantumque in hoc Athenaeo docendo
Profecit
Ut exteris gentibus utriusque Scientiae
Doctores Italia non amplius invideret
Aloysius Brugnatelli, Syrus Borda
Franciscus Marabelli, Dominicus Nocca
Praeceptor optimo
S. A. M. P.**)

V „Muzeo civico“ v Roveredu visí na odličnem mestu oljnata slika slavnega učenjaka, katero je darovala njegova obitelj. A tudi Inomost, glavno mesto njegove domovine, ohranilo mu bode spomin s tem, da postavi v novo sezidanem muzejalnem poslopiji „Museum Ferdinandeum“ njegovo doprsnico.***)

V začetku sedanjega veka, ko je vladalo živahno zanimanje za znanost, zložil je Scopoliju v čast Petruzzi krasni nemški sonet, ki je bil tiskan v „Laibacher Wochenblatt“ l. 1818., št. 32. Glasí se:

„Wer ist der Mann, der auf dem grauen Rücken
Der Alpen, die mit Stolz der Aar umschwebet,
Gleich dem, der nach vergrab'nen Schätzen strebet,
Das Felsenreich durchfliegt mit Sehnsuchtsblicken?“

*) Takrat se je imenovala: c. kr. družba kmetijstva in koristnih umetnosti.

***) Ivanu Antonu Scopoliju, | ki je čudese narave zasledil | gore povsod obhдил | botaniko z mnogimi rastlinami obogatil | kemiji, skoraj zaničevani | k poprejšnji dostojnosti pripomogel | in takó mnogo, v tem Atheniji učéč | koristil | da Italiji ni trebalo več zavidati drugih národov radi njihovih učenjakov v obeh vedah | Alojz Brugnatelli, Syrus Borda | Fran Mirabelli, Dominik Nocca | najboljšemu učitelju | bodi mu večni spomin.

****) Učenjakov portrét ima tudi prof. V. Voss v Ljubljani.

Heil dir, den hehre Weisheitsstrahlen schmücken,
 Dir Scopoli, den Flora's Gluth belebet,
 Um dessen Haupt der Ruhm die Blumen webet,
 Die im Elysium Flora's Hände pflücken.

Du lebst — mit bunten Zauberfarben glänzet,
 Von dir erhellt, so wie der Iris Schleier —
 Der Kranz, womit du Krainslands Haupt gekränzet.

Du lebst — noch weht dein Geist in stiller Feier
 Auf Krainslands Felsenhö'n; sie sind hienieden
 Stets deines Ruhmes ew'ge Pyramiden.

Dné 8. maja l. 1888. minilo je sto let, kar je neusmiljena smrt znanosti odtrgala njenega najmarljivejšega pionira. Prav umestno je bilo torej, da se ta dan dostojno slavi. In zares, rudarsko mesto Idrija, za katero si je Scopoli pridobil velikih zaslug, praznovalo je 22. junija preredko slavnost. Da se je svečanost preložila ravno na 22. junij, pripisati je temu, ker se dan sv. Ahacija v Idriji užé od nekdanj svečano obhaja. Pred večimi stoletji namreč mislili so rudokop opustiti, kar so naenkrat na dan sv. Ahacija našli bogato nahajališče rude, da so zamogli delo nadaljevati do danes. Ta dan je torej velik praznik rudarskemu mestu. Zató se je spominska plošča, katero je c. kr. poljedelsko ministerstvo povodom stoletnice Scopolijeve smrti posvetilo, baš ta dan odkrila, da se te svečanosti udeležé rudarski uradniki in rudokopi. (Dalje prih.)

Ogovor učencem o slavnosti cesarjeve štiridesetletnice.

Spisal **Jakob Dimnik.**

Ljubi moji otroci!

V starodavnih časih živel je zeló bogat kralj. Kraljestvo njegovo je bilo silno veliko. Bil je še zeló mlad, ko ga je ljudstvo izvolilo za kralja. On sam pa ni bil kraljevega rodu. Bil je sin prav priprostih starišev, in ljudstvo izvolilo si ga je za kralja edino le zaradi njegove nenavadno velike nadarjenosti, pridnosti in pobožnosti. S početka bal se je zeló kraljev prestol zasesti, in dolgo časa je premišljeval, je li vreden take velike časti in slave ter, če je v resnici sposoben, tako veliko kraljestvo po volji božji vladati.

Dolgo časa se ni mogel odločiti za to visoko mesto. Ko nekega večera v svoji sobi prav goreče moli in prosi Boga za svét, stopi angelj iz nebes k njemu in mu reče: „Ne obupaj ter ne obotavlaj se še nadalje in takoj primi za kraljevo žezlo, s kojim bodeš lahko mnogo národov srečnih storil. Gospod bode tvoje delo blagoslovil, če bode le blagoslova vredno.“

To krono, katero ti tù podajam, bodeš nosil ti in nasledniki tvoji. Ta krona bode pa tudi pričala, če bodeš priljubljen pri Bogu in pri ljudstvu. Njeno zlato se sveti kakor solnčni žarki na jasnem nebu in svetila se bode toliko časa, dokler bode tisti, kdor jo bode nosil, národe svoje po volji božji vladal. Zlató krone bode pa obledilo in se izpremenilo v svinčeno barvo, če vladar njen ne bode razumel braniti resnice in pravice ter se ustavljati krivici in sili. Njeno zlato postalo bode rudeče kakor kri, če bode vladar iz slavohlepnosti želel kraljestvo svoje s krvjo svojih podložnikov razširiti.“

„Tudi biseri, ki to krono kinčajo, bodo dajali spričalo o dobrem ali slabem vladanji. Ta-le veličastni demant, ki se sveti, kakor naj bolj čist studenec in kojega žarki se izpreminjajo, kakor migljajoče zvezde na jasnem večernem nebu — ta demant bode otemnel

ter postal črn, če si vladar ne bode znal zvestobe in udanosti svojih národov pridobiti. — Ta-le zeleni smaragd pomeni upanje in zaupanje do vladarja; razdrobil pa se bode takoj v prah, če bode delovanje in življenje vladarjevo tako, da ljudstvo zaradi tega ne bode zaupalo v njega.“

Ko je to izpregovoril, zginil je božji poslanec in mladi kralj čutil se je krepkega in sposobnega, da vlada tako mogočno kraljestvo. Z zaupanjem v Boga prevzel je kraljevo krono in nastopil vladarstvo. Postal je zeló star in do zadnje ure njegove vladal je podložne in udane národe svoje po volji božji; to pričala je krona njegova, ker je ostala vedno tako lepa in svetla, kakor je bila tisti dan, ko je zasedel kraljevi prestol. —

Predragi otroci! Ta pripovedka, ki ste jo ravno slišali, nas to-le uči: Kdor ima kraljevo krono, dobil jo je od Boga in nosi jo vsled milosti božje. Vsak vladar prinaša lahko národom svojim blagoslov božji, ali nesrečo in pogubo. Bliščoba in biseri kraljeve krone so vladarjeve čednosti in dejanja njegova.

Z radostnim veseljem in s ponosom gledamo vsi avstrijski državljani na staroslavno krono Habsburško, koje svetli žarki se vedno dalje razprostirajo po širni Avstriji ter oznanujejo národom, kako dobri, kako usmiljeni, pravični in pobožni bili so vsi vladarji, ki so to krono nosili.

Na Dunaji v cesarjevem dvoru imajo silno veliko dragocenosti spravljениh, katere slavo Habsburške rodovine poveljučujejo, pa vse to ni tako veličastno, kakor so trije izreki — tri gasla, koja nam hrani povestnica iz ust, iz duha in iz srca Habsburžanov.

Nepozabljivi ustanovitelj naše vladajoče hiše, slavni grof Rudolf Habsburški imel je na svojem ščitu okovano roko z betom in oljkovo vejico, in spodaj bile so zapisane besede: „Utrum lubet?“ — „Katero ti drago?“ Bèt je znamenje boja in vojske, oljkova vejica pa znamenje miru. Zgodovina nam pripoveduje, kako potrebna bila je v tedanjih časih močna roka, katera si je upala ukrotiti uporneža in sovražnika ter braniti miroljubne ljudi. Rudolf je ukrotil in ugnal vse uporneže, roparske viteze i. t. d. ter mirnim ljudem dodelil varstva za življenje in imetje.

Pravico in resnico braniti ter pobijati krivico in silo, to lepo lastnost imeli so dosedaj še vsi Habsburški vladarji — od Rudolfa do sedanjega cesarja.

Pet sto let pozneje dobila je v blesku in svitu popolnoma neizpremenjeno Habsburško krono slavna cesarica Marija Terezija na glavo. Njeno gaslo je bilo: „Justitia et Clementia — pravičnost in usmiljenje.“ Kakor Rudolf Habsburški, tako poznala je tudi ona čas, v katerem je živela ter storila je za národe svoje vse, kar je vedela, da jih more pripeljati v časno in večno srečo; posebno je pa poveljučavalo delovanje njeno velika pravičnost in usmiljenje, koje je imela do národov svojih. Le, če je velika sila bila, odločila se je za vojsko; če so ji pa sovražniki mirovali, žrtvovala je vse svoje moči podložnemu ljudstvu. Ustanovila je silno veliko šol, da bi z dobrim poukom in vzgojo pripeljala národe svoje do sreče in blagostanja. Največjo pravičnost in usmiljenost je pokazala, ker je za vselej odpravila trpinčanje ljudi. Sodniki so ji sicer trdili, da bode vsled tega hudodelstvo mej ljudstvom rastlo. Dolgo se je bojevala v svojem srci, kaj bi storila, a naposled zmagal je glas njenega usmiljenega srca, ki ji je rekel: „Pravičnost in usmiljenje“ in — za vselej bilo je odpravljeno to nečloveško in neusmiljeno ravnanje z ljudmi. —

Plemeniti, dobrotni vladar, ki sedaj užé 40 let tako modro, usmiljeno in pravično vlada avstrijske národe, naš dragi in ljubljени cesar Franc Jožef I. postavil si je pri svojem nastopu za gaslo: „Viribus unitis — z združenimi močmi“ — in tudi ta rek jasno priča, kaj je dandanes potrebno za blagostanje in srečo národov avstrijskih;

zato pa tudi naš cesar žrtvuje vse svoje moči v združenje vseh dobrih moči ter nam s tem najlepši vzgled daje, da se moramo i mi ravnati po gaslu njegovem.

Kot 18letni mladenič nastopil je Franc Jožef I. vladarstvo avstrijskih dežel v 2. dan decembra 1848. l. Težka bila je staroslavna Habsburška krona za njegova mlada leta in velika bila je naloga, kojo je prevzel omenjeno leto. Ali on se ni ustrašil velikega dela, temveč izrazil se je prav pogumno: „Delajmo, dokler smo mladi“.

Marsikdo se na Dunaji še spominja na okno cesarjeve delalne sobe, skozi katero se je videla luč pozno v noč in v ranem jutru bila je soba užé zopet razsvetljena. V tej sobi deloval je naš presvetli cesar in žrtvoval vsa svoja mladostna leta za blagor in srečo svoje države. V slabih in viharnih časih prevzel je vladarstvo, a Bog je njega in njegovo vztrajno delovanje blagoslovil ter povzdignil Avstrijo mej prve države na svetu.

Rad se je odpovedal naš milostivi cesar svojim predpravicom, samo da bi bilo ljudstvo srečno in zadovoljno. V dan 20. oktobra 1860. l. je izdal tako imenovano oktobersko diplomu, katera proglašuje, da se od sih dob le s sodelovanjem državnega zbora in deželnih zborov delajo in izdajajo postave. Državne osnovne postave z 21. decembra 1867. l. preustrojile so Avstrijo v naj svobodnejšo državo. Njegova cesarska beseda je osvobodila kmeta našega, rešila ga tlake ter oprostila ga zemljiških bremen. Njegova cesarska milost je deželi naši zemljiški davek vsako leto zmanjšala za 300.000 gld. Za njegove dobrotne vlade je Kranjska dobila železne ceste, katere jo na jedni strani vežejo z osrčjem monarhije in z dvema naj važnejšima pristaniščema avstrijskima ob jadranskem morji, na drugi strani pa z nemškimi alpskimi deželami in z bogato Hrvatsko in Ogrsko. Po njegovem odločilu se je sezidala v Kameniku velika fabrika za izdelavanje smodnika in raznovrstnega streliva, a v Ljubljani velikanska tabačna fabrika, v kateri ima blizo 2000 ljudi dober zaslužek.

In v dušnem oziru, koliko napredka se imamo zahvaljevati presvetlemu vladarju Francu Jožefu I.! Šolstvo, nado národove bodočnosti, ustvarila je njegova vladarska skrb. Ljudska šola, naj važnejša podloga vsakej državi, se je prenovila z novo šolsko postavo z 1869. l. Koliko tisoč šol ustanovilo se je pod vladanjem našega skrbnega cesarja in v vseh teh šolah učí se avstrijska mladina v vseh naukih, ki peljejo do časne in večne sreče.

Kmetijstvo se vedno bolj povzdiguje in povesod, kamor koli se ozremo, vidimo, kako vse lepo napreduje.

In kolike so njegove osobne milosti in dobrote, katere naš ljudomili, blagosrčni in dobrotljivi vladar delí posameznikom, kadar jih zadene nesreča ali uima, to beremo vsaki dan po novinah. Naravno je tedaj, da našega predobrotljivega vladarja zaradi njegove pravičnosti in nedosežne ljudomilosti in dobrotljivosti časti ves omikan svet, a pristrčno ljubi vsak Avstrijan.

Naravno je tedaj, da se danes v 2. dan decembra v spomin njegovega 40letnega vladanja po vsej lepej, močnej in slavnej Avstriji razlega navdušeni pozdrav: „Slava tebi presvetli cesar Franc Jožef I!“ „Slava rodu Habsburškemu!“

Kaj hočete pa vi, ljubi otroci moji, našemu dobrotnemu vladarju v spomin njegove 40letne darovati? Srca svoje mu darujte, to bode naj lepši dar hvaležnosti in ljubezni vaše do njega. Iz vaših nedolžnih src dviguje naj se vedno, posebno pa danes, v 2. dan decembra, goreča molitev k nebeškemu Očetu, da bi našega dobrotnega cesarja Franca Jožefa I. še mnogo, mnogo let ohranil na krmilu naše ljube Avstrije, da bi mu dal vse njegove blage namene doseči, dodelil mu dušni mir in vsem vojskam zmago ter blagoslovil njega in rod njegov na veke.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

(Dalje.)

Zaradi izrednih potreb so se oglasili tudi 4 učitelji, udje tega društva, za denarno podporo. Gospod Stegnar predlaga: prihodnjemu odboru naj se dovoli kredita kakih 140 gld. — kolikor se je namreč l. l. potrosilo v ta namen, naj potem odbor po svoji previdnosti razdeli to vsoto med prosilce. Sklene se, da se ima v ta namen odboru dovoliti 150 gld.

V društvo se vzprejme stalni učitelj v Polhovem Gradcu g. Ivan Bajec, oženjen, 25 let star.

Daljša debata se vname ob naslednjem slučaju: G. J. E. je pristopil društvu precej pri ustanovi l. 1862.; vplačal vstopnine 10 gld. in letnine do l. 1867. po 3 gld. = 18 gld., potem pa molče izstopil. Gospod predlaga sedaj, da hoče vplačati vso zaostalo letnino začevši od l. 1867. po društvenih pravilih, kar znese 110 gld., zahteva tiste pravice, katere je dobil s prvim vstopom l. 1862. Od jedne strani se je poudarjalo, da so pogodbe za društvo ugodne, in ima gospod prositelj že mnogo zaslug za to društvo, z druge strani pa se je poudarjalo, da se mora tukaj „načelo“ varovati in v tem slučaju tako postopati, kakor poprej pri onem, ki je za 6 let vstopnino na dolgu. Sklene se, gospodu odgovoriti v tem smislu, naj kot nov ud pristopi po smislu §§ 4., 11. in 12. dr. p. iz l. 1882. V tem poslednjem slučaju bode vstopnina veliko manjša, a letni doneski nekaj večji.

G. Lapajne, ravnatelj meščanski šoli v Krškem, je poslal naslednji predlog: „Ker se je ustanovilo ‚Vdovsko učiteljsko društvo‘ v dōbi vladanja našega presvetlega cesarja, ki letos praznuje svojo 40letnico in ker se je v tej dōbi jako okrepcalo, zato naj ono v ta spomin nakupi pri ugodni priliki v Ljubljani hišo, katero naj krsti: ‚Slov. učiteljski dom‘. V njej naj imajo poleg ‚Vdovskega učiteljskega društva‘ primerne prostore ‚Slovensko učiteljsko društvo‘ in ‚Národna Šola‘ brezplačno ali po nizki ceni.“

Misel je pač ugajala, a blagajnik začne razkladati stan premoženja in gospodarstvo nekako tako-le: Iz računov se kaže, da so udje vplačali 492 gld., a vdove so dobile 1716 gld. 99 kr., in primankljej mora se vzeti iz obresti. Obligacije se obrestujejo po 4% in za 1224 gld. 99 kr. mora biti kapitala 30.600 gld. Pri občnem zboru se navadno razdeli po 150 gld. Za teh 150 gld. je pa zopet treba kapitala 3750 gld. Po tem računu se potrebuje za navadne troške 34.350 gld. Ako se to odšteje od premoženja 47.231 gld. 5 kr., ostane še prostih 12.881 gld. 5 kr. — in to daje obresti 515 gld. 24 kr. Toliko pa mora ostati na razplaganje, to je ravno, ako le dve vdovi pristopite. Recimo pa, da za to vsoto hišo kupimo; 12.881 gld. nominalne vrednosti znaša le nekaj nad 9000 gld. Pri tem gré še odšteti troške pri nakupovanji i. dr., tako, da ne moremo višje računati, nego na kacic 7000 gld. Hiša pa se nikakor ne obrestuje po 4%, tem manje, ako bi društvo notri imelo brezplačno (?) ali za malo odškodnino stanovanje. — Se vé, da temu ni nihče ugovarjal, marveč so vsi govorniki pred vsem pa predsednik poudarjali, da gré z denarjem varno in previdno ravnati, kajti to je denar vdov in sirot, in društvo le to opravlja v njih korist.

Blagajnik pristavi še: dokler vsaj polovica kranjskih učiteljev ne pristopi in kapital ne naraste do 80.000 gld., ni misliti, da bi se hiša kupila, kjer bi društva imela svoj dom, pač pa on misli, da je v sedanjih okoliščinah mogoče, ali starejšim udom, ki užé po 20 let vplačujejo, letnino zmanjšati, ali pa vdovam in sirotam letne vsote povišati. Eno izmed tega je mogoče. — Naj udje to preudarjajo in do prihodnjega občnega zbora

Račun

o *dohodkih in stroških* vdovskega učiteljskega društva, njega vdov in sirot na Kranjskem od 1. septembra 1887. do 1. septembra 1888. l.

Oprav. štev.	Posamezno	Gotovina		Obligacije	
		gld.	kr.	gld.	kr.
Prihodki:					
1	Gotovina od l. 1887.	164	28		
2	Letnina in vstopnina:				
	I. četrletje . . . . . 141 · 50				
	II. " . . . . . 122 · —				
	III. " . . . . . 114 · —				
	IV. " . . . . . 114 · 50	492	—		
3	Obresti od obligacij:				
	I. četrletje . . . . . 156 · 50				
	II. " . . . . . 778 · 05				
	III. " . . . . . 146 · 50				
	IV. " . . . . . 786 · 45	1.867	50		
4	Obresti od kapitalov	19	80		
5	Iz hranilnice vzel	150	—		
6	Računski ostanek (II. in III. četrletje)	196	93		
7	Nakupljene obligacije imajo nominalno vrednost			600	—
		2.890	51		
Stroški:					
8	Vdovam in sirotam:				
	I. četrletje . . . . . 313 · 75				
	II. " . . . . . 480 · 74				
	III. " . . . . . 450 · —				
	IV. " . . . . . 472 · 50	1.716	99		
9	Za nakupovanje obligacij:				
	II. četrletje . . . . . 315 · 22				
	IV. " . . . . . 170 · 25	485	47		
10	Na dolžno pismo posodil	100	—		
11	Ekvivalent	15	65		
12	Pri občnem zboru	140	—		
13	Računski primankljej	19	35		
		2.477	46		
Premoženje:					
14	Hranilnične bukvice št. 59536	1.365	58		
15	V državnih dolžnih pismih p. l.			44.550	—
16	Prirastla točka 7			600	—
17	Privatna dolžna pisma 100, 150, 100, 30 in 100	480	—		
18	Ostanek v blagajnici	235	47		
	Skupaj	2.081	05	45.150	—

V Ljubljani, 1. septembra 1888. l.

Dr. Anton Jarc,
prvosednik.

Matej Močnik,
blagajnik.

pravočasno nasvete stavijo; drugi pa so hoteli to stvar pripusti bodočemu odboru, naj iz svoje inicijative stavi predloge. Poslednjič se privoli blagajniku za leto 1887. in 1888 po 15 gld. za pisarne in druge male troške.

Na občno prošnjo in željo prevzame predsednik proš, dr. Anton Jarc, zopet predsedništvo; istotako se vsklikoma voli tudi blagajnik Močnik, ki želi, da bi se to breme naložilo mlajšim in spretnejšim ramam; tudi v odboru ostanejo še vsi dosedanji odborniki: Borštnik, Čencič, Govekar (tajnik), Praprotnik Andrej (podpredsednik), Praprotnik Fr., Punčuh in Tomšič. Z željo, da bi se leto osorej, toda v večem številu videli, sklene se zborovanje.

(Dalje prih.)

Književnost.

— „Zlati orehi“ — slovenske mladini v spomin. Spisal Ivan Tomšič. I. zvezek. Drugi popravljeni in predelani natis. S podobami. V Ljubljani, natisnila in založila J. R. Miliceva tiskarna; 1888. „Zlati orehi“ so se užé v prvi izdaji mladini toliko prikupili, da jih bode zdaj gotovo še radostneje vzprejela in v zabavo in vzpodbudo brala. Ta lepa knjižica obsega v lični obliki 41 raznih povestic in pesmic — res prav lepih „Zlatih orehov“ kot zeló primeren dar naši pridni mladini. Želimo, da bi se „Zlati orehi“ prav obilno kupovali in delili. Stanejo le 35 kr., po pošti 40 kr., trdo in lepo vezani za darilce pa 50 kr., po pošti 55 kr.

— V proslavo štiridesetletnega vladanja našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I. — Trije zbori: I. „Oj živi Bog cesarja“, zložil P. Ang. Hribar (mešani zbor s predigro na harmoniji). — II. „Na slavo Avstriji“, zložil Ant. Foerster, peteroglasni mešani zbor, kateri se pa tudi more izvršiti čveteteroglasno ali triglasno, s spremljevanjem harmonija tudi enoglasno. III. „O Avstrija, ti dom krasan“, zložil P. Hug. Sattner (sestavno in razstavno). Založilo „Cecilijino društvo“. V Ljubljani. Tisk Milicev. Cena 10 kr.

Dopisi.

Iz Smlédnika.*) V 11. dan oktobra bil je zopet žalosten dan za vso Smleško faro, kajti ta dan odkril se je spominek nepozabljivega ranjcega g. učitelja Martina Kreka. Zopet solzilo se je marsikatero oko in vsakdo pa si je želel nazaj moža poštenjaka, kakoršnih je le malo na svetu. Ob 9. uri je bila za pokojnika sv. maša, pri kateri je bilo navzočih 10 gg. učiteljev. Po sv. maši zbrali smo se vsi pri grobu ranjcega Martina, kjer je g. nadučitelj Luka Jelenc navzoče primerno ogovoril. V krepkih besedah omenjal je lepih čednosti ranjcega g. Kreka, ter poudarjal veliko izgubo, ki je zadela vsled njegove smrti faro Smleško, tovariše, znance in sploh učiteljski stan. — Špominek je jako lep. Delal ga je dobro znani mojster Vinko Čamernik. Izsekan je iz kraškega marmorja v podobi piramide, kakih 2 $\frac{1}{2}$ m visok. Na sprednji strani ima naslednji napis: «Tukaj počiva g. Martin Krek, 32 let učitelj v Smlédniku, roj. 6. nov. 1834., umrl 2. maja 1888. Postavili tovariši in prijatelji.» — Na zadnji strani pa ta-le: «In sem slišal glas z neba, kateri mi je rekel: Zapiši: Blagor mrtvim, kateri v Gospodu umrjejo! Odslej naj počivajo od svojega truda; zakaj njih dela gredo za njimi. Raz. sv. Jan. 14. 13.» — Z vsemi troški vred stane okoli 123 gld. Kakor užé omenjeno, napravili so mu ga tovariši in prijatelji. V to svrho nabralo se je 132 gld., kateri zročili so se tukajšnjemu preč. g. župniku, da uredil in preskrbel bi vse potrebno, kar je tudi storil. Za vse opravilo in ves trud se še enkrat prav pristrčno zahvaljujemo prečastitemu g. župniku in vsem, ki so pripomogli, da je blagi pokojnik dobil toliko lep spomenik, kateri naj priča še poznim rodovom, kako priljubljen je bil vsem tovarišem in vsi fari Smleški nepozabljivi Martin Krek. Slava njegovemu spominu!

*) Akoravno smo užé v zadnjem listu „Učit. Tov.“ priobčili enaki dopis, podamo ga tudi še, kajti imé blagega pokojnika naj sloví mej nami. *Uredn.*

Iz Gornjega Tuhinja. Bodi tem potom izrečena najtoplejša zahvala slavnemu odboru «Národne Šole», kateri je za neznamenit znesek poslal mnogo različnega šolskega blagá za uboge učence tukajšnje šole. Bog dovedi «Národnej Šoli» mnogo blagodušnih prijateljev in podpornih udov. Jednoražredna ljudska šola v Gorenjem Tuhinju.

Janez Zavasnik,
predsednik krajnega šolskega svéta.

Srečko Malenšek,
učitelj.

Iz Cirknice. V zadnji številki «Učit. Tov.» bile so šole naštete, katere so se udeležile sadne razstave. Naznanjamo, da tudi Cerknica ni izostala ter se udeležila razstave.

Iz Ljubljane. K preizkušnji učiteljske sposobnosti v 5. dan t. m. prišli so: A) učitelji gg.: Gregorač France, zač. učitelj v Metliki; Jevnikar Edvard, zač. učitelj v Mohliču na Koroškem; Knaflič Radoslav, zač. učitelj v Šmariji (pri Erlachsteinu) na Štaj.; Kokail Ferdinand, zač. učitelj pri Sv. Jederti na Štaj.; Pysch Rudolf, zač. učitelj na Jesenicah na Gorenjskem; Rus France, zač. učitelj v Ribnem na Gorenjskem; Simon Karol, zač. učitelj v Lescah na Gorenjskem; Simončič Anton, zač. učitelj v Vrbovem. Za meščansko šolo se je oglašil nekdo z Dunaja, ki pa je užé prvi dan odstopil. — B) Učiteljice gospodičine: sestra Kristina Čelan, zač. učiteljica v Lihtenturnovem sirotišči za deklice; Czerni Marija, podučiteljica v Vojniku na Štaj.; Donati Amalija, zač. učiteljica v Čatežu; Friedrich Terez, uč. kandidatinja v Ljubljani; pl. Langer Pavla, podučiteljica v Hermagori na Koroškem; Parma Matilda, zač. učiteljica v Metliki. — Vsi g. g. učitelji in gspđc. učiteljice (podučiteljice) so dostali preizkušnjo, in sicer razun enega učitelja in ene učiteljice (ki sta sposobna samo za šole z nemškim učnim jezikom) so vsi sposobni za ljudske šole sè slovenskim in nemškim učnim jezikom.

Vprašanja pri preizkušnji učiteljske sposobnosti so bila: I. Za ljudske šole: iz nemščine in pedagogike: Wie kann der Lehrer auch ausserhalb der Schule auf ein anständiges Benehmen der Schulfugend hinwirken? — Iz slovenščine: Vzgoja naj ustreza najvišjemu namenu človeškemu. Iz matematike: 1. Drei Personen unternahmen ein Geschäft und fanden am Ende des Jahres, dass ihr Capital $7\frac{1}{2}\%$ getragen hat, weil der Ueberschuss 498·75 fl. betrug; ihre Einlagen verhielten sich wie $\frac{2}{3} : \frac{3}{4} : \frac{4}{5}$. — Wie gross war die ganze Einlage, wie gross waren die einzelnen Beträge, und wie viel gewann jeder? 2. Površina kocke naša $34\cdot56\text{ dm}^2$; za koliko je njena telesnina večja od telesnine njej vértane krogle? 3. V pravokotnem trikotniku razdeli zvrha pravega kota na hipotenuzo postavljena pravokotnica le-to (hipotenuzo) na dva odseka, katera merita 18 dm in 32 dm. Mislimo si, da se ta trikotnik okoli hipotenuze kot osí zavrtí; kolika je telesnina in površina tako nastalega dvojnega stožca? (Obe te nalogi tudi po nemški). Iz zgodovine: Kratek ogovor zgodovinske in patrijotične vsebine, namenjen šolski mladini gledé štiridesetletnice vladanja Nj. veličastva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Iz prirodopisa: Netopír (die Fledermaus), metodična obravnava. Iz prirodoslovja: Das Barometer; Einrichtung und Gebrauch. II. Za meščanske šole: Iz pedagogije: 1. Wie ist der Grundsatz: «Unterrichte psychologisch» aufzufassen? — 2. Verdienst der Philanthropisten um die Erziehung und den Unterricht. 4. Was kann der Lehrer thun, um bei den Schülern der Entstehung der Kurzsichtigkeit vorzubeugen? — Iz prirodopisa: 1. Das Nervensystem des Menschen. 2. Uebersicht der Sporenpflanzen. — Iz matematike: 1. $5x + 7y = 17$; $7x - 5y = 9$; $x = ?$, $y = ?$. — 2. Das Trinom $x^2 - 7x + 10$ soll in zwei Factoren zerlegt werden. 3. Auf welchen Betrag wachsen fl. 500 Zins auf Zins zu 5% in 14 Jahren an? 4. Bei einem geraden Kiskegel ist die Höhe 24 cm, der Halbmesser der Grundfläche 7 cm. Welche Neigung hat die Mantelfläche gegen die Grundfläche? Wie gross ist der Rauminhalt und wie gross ist die Oberfläche des Kegels? — 5. Wie ist das Cassabuch und wie ist das Hauptbuch eingerichtet? — Iz prirodoslovja: Das Wesen der magnetischen Declination und Inclination ist eingehend zu erklären. 2. Das Aluminium: Vorkommen, Gewinnung, Eigenschaften und Verwendung.

— Odbor «Vdovskega učiteljskega društva» je v seji v 2. dan t. m. razdelil pri občnem zboru dovoljenih 150 gld. mej dva prosilca, ki sta dobila po 75 gld.; na druga dva prosilca se pa letos odbor ni mogel ozirati.

Zboroval je potem odbor «Slovenskega učiteljskega društva». Odsek za slavnostni koncert je po soglasnem sklepu razdelil čisti dohodek učiteljskega koncerta 145 gld. mej učiteljske vdove in sirote take, ki ne dobivajo nikake ali k večemu le pičle podpore iz javnih zavodov in pooblastil 5 navzočih učiteljev s to razdelitvijo. Podpore so dobili: Ravnikar Terez,

81 let stara vdova, 12 gld.; Vincencijevo društvo, ki tudi podpira take sirote, 12 gld.; Ušeničnik z Iga 24 gld., Jerom † učitelja iz Kostanjevice 30 gld.; Kokalj, vdova † zač. učitelja z Breznice na Gorenjskem, 20 gld.; Stamcar, vdova † učitelja iz Selc, 10 gld.; Bernik, zdaj na Trati pri Škofji Loki, 5 gld.; Juvančič, učiteljska sirota, zdaj na Igu, 20 gld.; poslednjič je prevzel g. Stegnar za neko vdovo 12 gld. z naročilom, da o njej natančno poizvé.

— Obrtne strokovne šole v Ljubljani se pričnó v 3. decembra. Vpisavati se je možno od 26. novembra dalje vsako dopoldne od 9—12 ure. Učenci (učenke) naj se oglasé s svojimi stariši ali pa z njihovimi namestniki v pisarni strokovnih šol (Virantova hiša, Zvezdarske ulice, v I. nadstropju) ter naj prinesó seboj spričevalo o dovršeni ljudski šoli in dokaz, da so izpolnili 14. leto. Vnanjim učencem in učenkam je vodstvo pripravljeno dajati nasvétov za dobro in primerno stanovanje. — Kakor se nam poroča, se bode otvorjenje obeh zavodov slovesno vršilo, ter ima biti jedna točka slavnostnega programa, po katerem bode Ljubljansko mesto praznovalo 40letnice vladanja Nj. veličanstva.

— G. dopisovalec «Učit. Tov.» o učiteljski konferenciji Ljubljanske okolice ni po vsem na tanko tako poročal, kakor se je, gledé učiteljske knjižnice, pri konferenciji obravnavalo. Ni res, da bi bil jaz za naprej kako odškodnino zahteval; rekel sem le, da za preteklih 8 let prosim nekoliko nagrade, ker sem eno sobo knjižnici prepustil. Ponujalo se mi je odškodnine 10 gld. na leto, a jaz sem rekel, da tudi za plačilo nočem in nemorem dalje oskrbovati knjižnico, ker nimam prostora in tudi drugi vzroki so še. — Nasvetoval sem sam, da naj se knjižnica prenese na Vrhniko ali v Šiško. Obveljal je pa ta nasvèt še-le po tretjem glasovanji, da naj se v Šiško preseli in to ne z veliko večino glasov, ker skoro vsi bi jo naj raje imeli v Ljubljani ter še-le na prigovarjanje g. c. kr. šolskega nadzornika, da je Adamič dalje imeti noče, jo nasvèt obveljal. Tudi ni res, da nisem sej skliceval. Koliko sej je bilo prvo leto, ko se je knjižnica uredovala, kažejo zapisniki. Druga leta pa je gotovo naj manj vsako leto bila ena seja, ker več jih tudi ni bilo treba. Čemu bi udom komisije prizadevali nepotrebnih potov in stroškov, ker, koliko knjig je bilo pri konferenciji nasvetovalih, sem jih kupil, plačal, zapisnik uredil in ga razposlal. Nato je komisija vse knjige pregledala in račune kontrolirala. Primerilo se mi je pa tudi, da sem sejo skliceval, a prišel je samo jeden ud. Toliko se mi zdi, da je treba bilo pojasniti o tej stvari.*)

Adamič.

— Učni črteži za ljudske šole na Kranjskem so v nemškem jeziku izšli in se odposlali šolskim oblastvom in voditeljstvom. Za temi pridejo kmalu na svetlo tudi ravno ti črteži v slovenskem jeziku, pri katerih se bode poskrbelo, da se jih natisne več nego se jih je natisnilo nemških.

*) Natančno poročilo o knjižnici smo vzprejeli, pa, ker je to le bolj posamna stvar, smo je do zdaj odložili. *Uredn.*

Premene pri učiteljstvu.

G. Josip Korošec, pomožni učitelj na I. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani, nastavljen je začasno na enorazredno ljudsko šolo v Škocijan u pri Turjaku (v Ljubljanski okolici). Gspdč. Marija Zhuber pl. Okrog, zasebna učiteljica v Venčah pod Ljubljano, je šla za prov. učiteljico v Paternion na Koroško.

Razpis učiteljskih služeb.

Št. 433

m. š. sv. V tukajšnjem mestnem okraji se bode ti umestili novoustanovljeni službi: a) na mestni nemški deški šoli podučiteljska s 500 gld. letne plače in b) učiteljice na mestni nemški deški šoli s 600 gld. letne plače. Prošnje naj se postavnim potom do konca novembra 1888. l. vlagajo pri podpisane m. c. kr. mestnem šolskem svétu.

C. kr. mestni šolski svét v Ljubljani v 6. dan novembra 1888. l.

Št. 1057

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Grahovem se bode umestila učiteljska in voditeljeva služba s 450 gld. letne plače s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prošnje naj se postavnim potom do 15. novembra t. l. vlagajo pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svét v Logatcu v 1. dan nov. 1888. l.

V šolskem okraji Krškem bodeti se stalno, ali začasno umestili na novorazširjeni čveterorazredni ljudski šoli v Šent-Jarneji tretja učiteljska služba s 450 gld. letne plače in na novorazširjeni trirazredni ljudski šoli v Kostanjevici druga učiteljska služba s 450 gld. letne plače. Prošnje postavnim potom naj se do 20. nov. t. l. vlagajo pri podpisnem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Krškem v 31. dan okt. 1888. l.

Št. 728

okr. š. sv. Razpis službe učitelja in šolskega voditelja na jednorazrednici v Ljubnem na Gorenjskem v IV. plačilni vrsti. Prošnji do 30. dné novembra t. l.

C. kr. okrajni šolski svèt v Radovljici dné 1. novembra 1888. l.

Št. 1196

okr. š. sv. Na dozday enorazredni ljudski šoli v Šent-Vidu pri Vipavi, katera se bode po razporedbi sl. c. kr. dež. šolskega svéta z novim letom 1889. razširila v dvorazrednico, se bode umestila nadučiteljska služba s 500 gld. letne plače, s 40 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem, tako se bode tñ tudi stalno, ali začasno umestila druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače. Prošnje za te službi naj se postavnim potom do 21. novembra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Postojini v 4. dan novembra 1888. l.

Št. 687

okr. š. sv. Na dvorazredni ljudski šoli v Mirni je izpraznjena druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače. Prosilci za-njo naj svoje prošnje postavnim potom do 25. novembra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Novem Mestu v 5. dan novembra 1888. l.

Št. 329

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Topli Rebri učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prosilci za to službo naj svoje prošnje postavnim potom do 25. dné novembra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Novem Mestu v 6. dan novembra 1888. l.

Št. 1117

okr. š. sv. Na dozday trirazredni ljudski šoli v Račjem pri Zidanem Mostu, katera se bode po razporedbi sl. c. kr. dež. šolskega svéta razširila v čveterorazredno, umestila se bode tekoče šolsko leto stalno, ali začasno novoustanovljena tretja učiteljska služba s 450 gld. letne plače. Prosilci naj svoje prošnje postavnim potom do 30. novembra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svèt v Krškem v 10. dan novembra 1888. l.

**Najlepši darilce za sv. Miklavža in Božič
slovenski šolski mladini!**

V R. Milicevi tiskarni dobivajo se

ZLATI OREHI.

Drugi predelani natis s podobami.

Cena broš. izvodu 35 kr., po pošti 40 kr., lepo vezan. izvodu
50 kr., po pošti 55 kr.